

Leerstoelgroep Filosofie en Dier-Ethiek Wageningen:

'Te veel biggen per zeug is onethisch'

De varkenshouderij wordt regelmatig voorgeschoteld dat zij dieronvriendelijk en onethisch te werk gaat. Zo toont de campagne van Varkens in Nood een 'schokkende' illustratie van een moeder met baby's in een kraamhok met als bijschrift 'Geen moeder wil hier liggen'. Het dier wordt steeds meer vermenselijkt en de veehouder gedemoniseerd.

Natuurlijk heeft Varkens in Nood een punt als het om de uitval van biggen gaat. De sector weet al jaren dat het uitvalpercentage omlaag moet. „De illustratie is niet alleen erg smakeloos”, zegt Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences. „Het leidt af van de discussie.” Daarmee raakt de professor een belangrijke kwestie want de Varkens in Nood-illustratie geeft een surrealistisch beeld van de werkelijkheid om emotie op te wekken. In de ogen van veel dierwelzijnsorganisaties is dat terecht. Zij zien wandaden en dan is elk middel geaccepteerd. De veehouder vindt het onterecht. Zij hebben al zoveel stappen richting dierwelzijn gemaakt en tegelijkertijd hun kostprijs afgeknepen. Bovendien is een varken geen mens, zullen veel varkenshouders redeneren. Naast het plaatje van Varkens in Nood kun je een ander beeld laten zien: de Hongerwinter van 1944. Nooit meer honger was het Mansholt-credo na de oorlog en de landbouw wordt nu geconfronteerd met haar eigen succes. „Het einde van het Mansholt-tijdperk is bereikt”, zegt Gremmen. De maatschappij werpt zich nu op andere prioriteiten, waaronder de ethiek over het houden van dieren en eten van vlees. De subjectieve tegenstellingen zorgen dat een echte discussie niet gevoerd wordt. Een veganist zal altijd vinden dat het houden van

dieren in strijd met zijn normen en waarden is. De vleeseter en veehouder zullen zeggen dat de mens het recht heeft om dieren te houden voor voedsel. De objectieve discussie over ethiek moet dus niet gevoerd worden vanuit de mens, maar vanuit het dier. Dat vraagt om een wetenschappelijk benadering en in Wageningen buigt de leerstoelgroep Filosofie zich over dit onderwerp.

Beperken dierenleed

„Het eten van dierlijke producten en vooral vlees gaat altijd gepaard met dierenleed”, stelt Gremmen resoluut. „Je gaat dingen doen die ingaan tegen de belangen van het dier. Er zal altijd een moment zijn dat je het dier doodt voor vlees. Je ontkomt als mens niet aan dierenleed. Maar ergens is er een grens.” Het houden van landbouwhuisdieren betekent dus altijd dat er getornd wordt aan de welzijnsbehoefte van dieren. Bernice Bovenkerk, universitair docent in Wageningen voor de leerstoelgroep Filosofie, vindt dat we met die welzijnsbehoefte rekening moeten houden, omdat dieren een morele status hebben. In het artikel ‘Dier-ethische vragen rond landbouwhuisdieren’ schrijft Bovenkerk wat deze morele status betekent: ‘..alle wezens die een morele status bezitten zijn leden van de morele gemeenschap, wat betekent dat we hun belangen moeten laten meewegen

Naast het plaatje van Varkens in Nood kun je een ander beeld laten zien: de Hongerwinter van 1944.

in onze morele verplichting’. Belangrijkste vraag is wat de morele status van het dier is en dat is weer afhankelijk van het dier zelf. Een koe of varken heeft volgens menigeen een hogere morele status, dan een vis of wellicht een muis. Maar binnen de wereld van de dier-ethiek doen tegenovergestelde meningen opgang; ook als het gaat om het recht op het doden van dieren. Vanuit het christendom staat de mens boven het dier en mag het dier gebruikt worden voor het nut van de mens. Binnen het boeddhisme is het doden van elk dier, van koe tot insect, taboe.

Vijf vrijheden

Zonder dieper in te gaan op de morele

Vermenselijking van dieren funest

Steeds vaker blijkt dat mensen de behoefte en neiging hebben om dieren menselijke eigenschappen toe te dichten. De vermenselijking of humanisering van dieren komt ook steeds terug in de beelden die dierwelzijnsorganisaties de maatschappij laten zien: de moeder in het kraamhok met baby's om haar heen. Maar komt die vermenselijking het dierwelzijn ten goede? „Het is funest voor de dieren zelf”, zegt Bart Gremmen, Wageningse professor Ethics in Life Sciences. „Omdat het om menselijke emoties en argumenten gaat waar dieren niets mee hebben of niets mee willen hebben.

Het zijn geen mensen, maar koeien, varkens en kippen en willen ook zo behandeld worden. Een hond mag niet de baas spelen. Het is een roedeldier. Wil je een goede eigenaar voor de hond zijn, dan moet je in de roedel staan en het alpha-mannetje zijn. Anders verpest je de hond. Het varken moet als varken behandeld worden. Uitgangspunt is dat je de diersoort waarmee je werkt in zijn waarde moet laten als diersoort. Je moet dan wel weten wat optimaal is voor de dieren. Daarvoor is onderzoek nodig. Maar tot nu toe zijn de veehouderijonderzoeken vooral gericht op wat wij nodig hebben.”

status van elk dier, wordt algemeen wel geaccepteerd dat landbouwhuisdieren een zekere mate van morele status hebben en dat de mens de morele verplichting heeft rekening te houden met die morele status. Bovenkerk: „De dierenrechten zijn erkend in de wet: de bekende vijf vrijheden van het dier. Maar een dier heeft ook een intrinsieke waarde. Binnen de ethiek hebben dieren morele rechten. Het recht op voortbestaan en voortplanting. Dat is een grondrecht voor mensen, maar wordt dieren vaak onthouden. Het recht op ontwikkelen van de talenten. We weten dat varkens intelligente dieren zijn en zij zouden zich moeten kunnen ontplooiën.“

Wordt in de huidige veehouderij voldoende rekening gehouden met de morele status van het dier? Het antwoord van Bovenkerk is een resoluut 'nee'. „In het huidige liberale landbouwsysteem met marktwerking is het onmogelijk voor veehouders om de morele status van dieren te ondersteunen. Het is een efficiency-slag. Een 'race to the bottom' waarbij landbouwproducten zo goedkoop mogelijk worden geproduceerd.“

De morele status is in de dier-ethiek een belangrijk basisprincipe en als die meetlat langs de veehouderij gelegd wordt, moet ook Gremmen erkennen dat de landbouw niet geheel voldoet aan wat een dier nodig heeft. „Het is bijvoorbeeld niet ethisch verantwoord om koeien tienduizend liter melk te laten geven en dat geldt ook voor het steeds groter wordend aantal biggen per zeug. Als elke big één speen heeft, zal er ook geen onderlinge concurrentie zijn. Dan zullen zwakkere het niet verliezen en nog zwakker worden en sterven. We zijn met het aantal biggen per zeug te ver doorgesloten. Het hoge uitvalspercentage is eigenlijk gewoon boerendomheid. Daar reageren de dierwelzijnsorganisaties op. Dat roep je als sector dan zelf over je af.“

Collectieve verantwoordelijkheid

Gremmen beseft dat varkenshouders gedwongen worden het onderste uit de kan te

halen. Hoewel elke veehouder zelf kan bepalen hoe hij met zijn dieren omgaat, zorgt de liberale marktwerking dat dit voor de veehouder bijzonder lastig wordt. De hele keten bestaat uit partijen die keuzes kunnen maken; van boer tot consument. Dier-ethiek en het vervullen van de morele status van het dier is dan ook een collectieve verantwoordelijkheid volgens Gremmen. „Eigenlijk neemt niemand die verantwoordelijkheid. Niet de boer, niet de retailer, maar ook de overheid en consument niet.“

De Wageningse professor wijst niet direct naar de veehouderij: „De voorwaarde voor een betere invulling van de morele status in de veehouderij is dat alle veehouders financieel gezond zijn. De sector moet eerlijk behandeld worden.“ Maar Gremmen denkt ook dat de boer zelf weer trots moet worden en vanuit zijn kracht moet werken. „De veehouder weet dat hij soms dingen doet die hij anders zou willen doen, maar hij wordt gedwongen. Sommige veehouders kiezen daarom om te veranderen of te stoppen. De veehouders die doorgaan zijn in mijn ogen geen criminelen of dierbeulen. Ze zijn in de loop der tijd wel een aantal professionele kwaliteiten kwijtgeraakt, waarbij ze vooral de samenwerking met elkaar uit het oog hebben verloren. Dat ze bijvoorbeeld met elkaar afspreken hoe ze met de dieren omgaan en het moreel bepalen.“

Lange termijn visie

De dierhouderij heeft geen lange termijn visie die vertelt hoe veehouders met dieren moeten omgaan. Gremmen: „Je hebt een aantal speerpunten nodig en die overleg je met de partners van de Dierenbescherming. Tot op heden zijn het allemaal korte termijn afspraken, maar het gaat echt over die stip aan de horizon. Je hebt bijvoorbeeld precision livestock farming. Dan ga je alle technische middelen die er zijn, zoals computers en sensoren, aan elkaar koppelen. Dan kun je de dieren 24/7 monitoren en bij een alarm kun je naar de betreffende stal gaan om het probleem op

Het kan volgens ethicus Bart Gremmen heel goed mogelijk zijn dat het dierwelzijn achteruit gaat door bijvoorbeeld te hoge infectiedruk of stress. Dan kan een plastic bak beter zijn voor het dierwelzijn.

te lossen. Denk maar aan de kuchmonitor. Voor de lange termijn kan men alles verder automatiseren. Dan kun je in de groepshuisvesting voor drachtige zeugen, dieren toestaan om vrij met elkaar te leven. Waarbij de zeugen zich kunnen terugtrekken om te werpen. Dat soort Free Farrowing-systemen zijn heel anders dan dat je de dieren apart zet of in een plastic bak.“ Groepshuisvesting appelleert natuurlijk aan hoe mensen graag dieren gehuisvest willen zien, maar het kan volgens Gremmen heel goed mogelijk zijn dat het dierwelzijn achteruit gaat door bijvoorbeeld te hoge infectiedruk of stress. Dan kan een plastic bak beter zijn voor het dierwelzijn. Een bak waar de zeug en biggen zeer hygiënisch zonder antibiotica behandeld worden met geen dier- of menscontact. Een robot doet alles en brengt de bak naar de boer. „Ook hier zitten voor het dier natuurlijk voor- en nadelen aan vast. Dan moet je bekijken welke voordelen tegen de nadelen opwegen. Er zullen namelijk altijd wel ergens nadelen aan kleven. Ik ken maar een systeem waar de varkens optimaal worden gehouden en dat is in Sardinië. De dieren worden in de wilde natuur losgelaten en als ze volgroeid zijn doodgeschoten. Dat zijn hele dure varkens.“ ■

 Reageren?
redactie@pigbusiness.nl